

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

2026

№10

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY

Scientific and practical electronic journal

Indexlanadigan bazalar: Google Scholar Crossref OpenAIRE CYBERLENIKA

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY
ELEKTRON JURNAL

10-jild
10-son
Oktyabr, 2026

ИННОВАЦИОННАЯ
ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

INNOVATIVE ECONOMY
Electronic scientific and
practical journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Tahririyat Kengashi raisi o‘rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Mas’ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Texnik muharrir:

S.J.Qulmurotov

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko‘chasi 225-uy Tel.:

+998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

innoeconomic@kstu.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko‘rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Ovchinnikov Viktor Nikolayevich - i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Solodovnikov Sergiy Yurevich - i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Sidorov Viktor Aleksandrovich - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Shevchenko Igor Viktorovich - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullievich – i.f.d., professor, akademik (Qozog‘iston Respublikasi Milliy fanlar akademiyasi)

Samandarzoda Iskandar Hakim - Iqtisodiyot fanlari doktori (Sh.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Gibadullin Artur Arturovich - i.f.n. dotsent (Milliy tadqiqot universiteti, Moskva energetika instituti, Rossiya)

Sergey Aleksandrovich Voynash - ilmiy xodim (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Valentina Nikolayevna Pulyayeva - iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya Federatsiyasi hukumati qoshidagi Moliya universiteti)

Dmitriy Evgenievich Morkovkin, iqtisod fanlari nomzodi, dotsent (Moliya universiteti, Rossiya Federatsiyasi hukumati)

Sadriddinov Manuchehr Islomiddinovich - i.f.d., professor, (Tojikiston Respublikasi Milliy fanlar Akademiyasi)

Perskaya Viktoriya Vadimovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Molchanov Igor Nikolayevich - i.f.d., professor, (Lomonosov nomidagi Moskva davlat universiteti)

Basova Mariya Mixaylovna - i.f.d., professor, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Aleksandr Leonidovich Chupin, iqtisod fanlari nomzodi (P.Lumumbi nomidagi Rossiya xalqlar do‘stligi universiteti)

Nezamaykin Valeriy Nikolayevich - i.f.d., professor, (Rossiya davlat gumanitar universiteti)

Nikonorova Alla Vladimirovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Dmitriyeva Olga Aleksandrovna - i.f.n., dotsent, (Rossiya Federatsiyasi hukumati huzuridagi Moliya universiteti)

Shvets Yuriy Yuryevich - i.f.n., dotsent, (Rossiya Fanlar akademiyasining Nazorat fanlari instituti)

Kolosova Yelena Valeryevna - i.f.n., dotsent, (Plexanov nomidagi Rossiya iqtisodiyot universiteti)

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik (Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor)

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich - i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna - i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo‘raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Yakubova Shamshinur Shuxratovna - i.f.d., (DSc) dotsent

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Ubaydullayev G‘ayrat Zuvaytovich - i.f.n., dotsent

Xo‘jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.d., (DSc), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Jonuzokov Mirzabek Kulmamatovich - i.f.f.d. (PhD), dotsent

Muxammadiyeva Yulduz Yusupovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Xo‘janova Gulshoda Otamurodovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Tursunova Aziza Xoshimovna - i.f.f.d. (PhD)

Xolliyev Sherali Baxtiyorovich - i.f.f.d. (PhD)

Panjiyev Samijon Aliqulovich - PhD, dotsent

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

ISSN: 3030-315X

globalsciencehub.uz

Учредитель:

Каршинский государственный технический университет

Председатель редакционного совета:

Р.Х.Эргашев, доктор экономических наук, профессор

Заместитель председателя редакционного совета:

С.Н.Хамраева, доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор:

Н.А.Очилова, PhD, доцент

Технический редактор:

С.Ж.Кулмуротов

Журнал издается один раз в месяц в электронной форме и публикуется через официальный сайт журнала.

Адрес редакции:

180100, г. Карши, ул. Мустакиллик, дом 225

Тел: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Факс: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@kstu.uz

Научно-практический электронный журнал «Инновационная экономика» включён в перечень национальных научных изданий на основании решения Президиума Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан от 5 апреля 2025 года № 369.

В журнале публикуются статьи по следующим рубрикам:

1. Теория и методология
2. Цифровая экономика
3. Экономика регионов и отраслей
4. Малый бизнес и частное предпринимательство
5. Экономика человеческого капитала
6. Менеджмент и маркетинг
7. Бухгалтерский учет, экономический анализ и аудит
8. Финансы, кредит и инвестиции
9. Эконометрика и статистика
10. Сфера услуг и туризм

Редакционная коллегия:

Международные члены Совета редколлегии:

Овчинников Виктор Николаевич - д.э.н., профессор, академик (Южный федеральный университет, Россия)

Солодовников Сергей Юрьевич - д.э.н., профессор (Белорусский национальный технический университет)

Виктор Александрович Сидоров - д.э.н., профессор, (Кубанский государственный университет)

Шевченко Игорь Викторович - д.э.н., профессор (Кубанский государственный университет)

Кусаинов Халел Хаймуллович - д.э.н., профессор, академик (НААН Республика Казахстан)

Самандарзода Искандар Хаким - д.э.н., профессор (Таджикистанский аграрный университет им. Ш. Шотемура)

Гибатуллин Артур Артурович - к.э.н., доцент (Национальный исследовательский университет «Московский энергетический институт»)

Войнаш Сергей Александрович - научный сотрудник (Российского университета дружбы народов имени П.Лумумби)

Пуляева Валентина Николаевна - к.э.н., доцент (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Морковкин Дмитрий Евгеньевич - к.э.н., доцент (Финансовый университет Правительство РФ)

Садриддинов Манучехр Исламиддинович - д.э.н., профессор (Национальная академия наук Республики Таджикистан)

Перская Виктория Вадимовна - д.э.н., профессор (Финансовый университет при Правительстве РФ)

Молчанов Игорь Николаевич - д.э.н., профессор (Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова)

Басова Мария Михайловна - д.э.н., профессор (Финансового университета Российской Федерации)

Чупин Александр Леонидович - к.э.н. (Российского университета дружбы народов имени П. Лумумби)

Незаймакин Валерий Николаевич - д.э.н., профессор (РГТУ)

Никонорова Алла Владимировна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Дмитриева Ольга Александровна - к.э.н., доцент (Финансового университета Российской Федерации)

Швец Юрий Юрьевич - к.э.н., доцент (Институт проблем управления РАН)

Колосова Елена Валерьевна - к.э.н., доцент (Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова)

Члены Совета редколлегии:

Гулямов Саидхорр Саидхмедович - д.э.н., профессор, академик

Пардаев Мамаюнус Каршибоевич - д.э.н., профессор

Навруз-зода Бахтиёр Негматович - д.э.н., профессор

Хатамов Очилди Курбанович - д.э.н., профессор

Файзиева Ширин Шодмоновна - к.э.н., профессор

Жумаева Гулрух Журакуловна - к.э.н., профессор

Эгамбердиева Салима Раимовна - к.э.н., доцент

Еркаева Гулбахор Панжиевна - к.э.н., профессор

Якубова Шамина Шухратовна - д.э.н., (DSc), доцент

Амиркулов Шухрат Олимович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Самиева Гулноза Тохировна - д.ф.э.наук., (PhD), доцент

Алигулов Азамат Туйгунович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Аминов Фазлитдин Бахадирович - к.э.н., доцент

Хужакулова Нигора Рустамовна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Туробов Шерзод Алишерович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимова Муниса Юльчиевна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Эрашьева Насиба Рахматуллаевна - д.э.н., (DSc), доцент

Бобоккулов Санжар Бахромкулович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джалилов Рахмонкул Хамидович - д.ф.э., (PhD), доцент

Номазов Бахром Бобомуродович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Алимханова Нигора Алимхановна - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Джанузакوف Мирзабек Кулмаматович - д.ф.э.н., (PhD), доцент

Мухаммадиева Юлдуз Юсуповна - д.ф.э.н., (PhD)

Турсунова Азиза Хошимовна - д.ф.э.н., (PhD)

Холлиев Шерали Бахтиёрович - д.ф.э.н., (PhD)

Панджиев Самиджон Аликулич - PhD, доцент

QASHQADARYO VILOYATIDA MEVA-SABZAVOT ISHLAB CHIQUARISH VA QO‘SHILGAN QIYMAT ZANJIRINING HOZIRGI HOLATI TAHLILI

Saidova Gulnoza Tulkunovna

АНАЛИЗ ТЕКУЩЕГО СОСТОЯНИЯ ПРОИЗВОДСТВА ПЛОДООВОЩНОЙ ПРОДУКЦИИ И ЦЕПОЧКИ ДОБАВЛЕННОЙ СТОИМОСТИ В КАШКАДАРЬСКОЙ ОБЛАСТИ

Саидова Гульноза Тулкуновна

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE OF FRUIT AND VEGETABLE PRODUCTION AND THE VALUE CHAIN IN KASHKADARYA REGION

Gulnoza Tulkunovna Saidova

Annotatsiya: Ushbu maqolada Qashqadaryo viloyatida meva-sabzavotchilik tarmog‘ining hozirgi holati va mahsulot yetishtirishdan tortib to iste‘molchigacha bo‘lgan qo‘shilgan qiymat zanjiri tahlil qilingan. Viloyatda meva-sabzavot ishlab chiqarish hajmining o‘shish tendensiyasi, qayta ishlash va saqlash quvvatlari hamda logistika tizimidagi yutuq va kamchiliklar o‘rganilgan. Tahlil natijalariga ko‘ra, tarmoqda eksport salohiyatini oshirish va yo‘qotishlarni kamaytirish uchun qator tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: meva-sabzavotchilik, qo‘shilgan qiymat zanjiri, Qashqadaryo, agrologistsika, saqlash quvvatlari, qayta ishlash, eksport, Global G.A.P.

Аннотация: В данной статье анализируется текущее состояние плодоовощной отрасли и цепочка добавленной стоимости от выращивания продукции до конечного потребителя в Кашкадарьинской области. Изучены тенденции роста объемов производства плодоовощной продукции в регионе, мощности по переработке и хранению, а также достижения и недостатки в системе логистики. По результатам анализа разработан ряд рекомендаций по повышению экспортного потенциала отрасли и снижению потерь продукции.

Ключевые слова: плодоовощеводство, цепочка добавленной стоимости, Кашкадарья, агрологистика, мощности хранения, переработка, экспорт, Global G.A.P.

Abstract: This article analyzes the current state of the fruit and vegetable sector and the value chain from production to the end consumer in Kashkadarya region. It examines the growth trends in fruit and vegetable production volumes, processing and storage capacities, as well as the achievements and shortcomings in the logistics system. Based on the results of the analysis, a number of recommendations have been developed to increase the export potential of the industry and reduce product losses.

Keywords: fruit and vegetable growing, value chain, Kashkadarya, agrologistics, storage capacities, processing, export, Global G.A.P.

KIRISH

O‘zbekiston Respublikasi iqtisodiyotida qishloq xo‘jaligi, xususan, meva-sabzavotchilik tarmog‘i strategik ahamiyatga ega. So‘nggi yillarda qishloq xo‘jaligini diversifikatsiya qilish, paxta va g‘alla maydonlarini qisqartirib, iqtisodiy jihatdan daromadli bo‘lgan bog‘ va tokzorlar, issiqxonalar maydonini kengaytirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda.

Sohani tizimli rivojlantirish maqsadida O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-5853-sonli Farmoni bilan tasdiqlangan “Qishloq xo‘jaligini

rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo‘ljallangan strategiyasi”[1] hamda klaster tizimini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan PQ-73[2] va PQ-20-sonli qarorlari[3] qabul qilindi. Ushbu huquqiy hujjatlar doirasida viloyatda xomashyo yetishtirishdan tortib, uni saqlash, chuqur qayta ishlash va eksport qilishgacha bo‘lgan yaxlit mexanizmlar joriy etilmoqda.

Biroq, amalga oshirilayotgan islohotlar va yuqori hosildorlikka qaramay, zamonaviy agrologistik quvvatlarining yetishmasligi oqibatida hosil

nobudgarchiligi hamon dolzarb masalalardan biri bo'lib qolmoqda.

Qashqadaryo viloyati o'zining tuproq-iqlim sharoitlari (ayniqsa, Kitob, Yakkabog', Shahrisabz va Qamashi tumanlarining tog' va tog'oldi hududlari) bilan yuqori sifatli meva-sabzavot va uzum etishtirish uchun katta salohiyatga ega. Biroq, mahsulotni faqatgina xomashyo sifatida sotish yuqori iqtisodiy samaradorlikni ta'minlamaydi. Shu sababli, qo'shilgan qiymat zanjirini – yerni tayyorlash va urug' qadashdan boshlab, hosilni yig'ishtirish, saralash, muzlatkichli omborlarda saqlash, chuqur qayta ishlash, qadoqlash va oxirgi iste'molchiga yetkazishgacha bo'lgan uzluksiz jarayonni rivojlantirish mintaqa iqtisodiyoti uchun dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi Qashqadaryo viloyatida meva-sabzavot sektoridagi qo'shilgan qiymat zanjirining hozirgi holatini baholash va uni takomillashtirish yo'llarini aniqlashdir.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot jarayonida viloyatda meva-sabzavotchilik sohasining joriy holatini o'rganish uchun aralash tadqiqot usullaridan foydalanildi:

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi va viloyat Qishloq xo'jaligi boshqarmasining ochiq ma'lumotlari asosida hosildorlik, ishlab chiqarish hajmlari va eksport ko'rsatkichlari dinamikasi o'rganildi.

Qo'shilgan qiymat zanjiri beshta asosiy bosqichga resurslar ta'minoti, yetishtirish, tayyorlash va saqlash, qayta ishlash va savdo va eksportga bo'linib tahlil qilindi.

Mintaqadagi mavjud saqlash/qayta ishlash quvvatlari yetishtirilayotgan jami hosil hajmiga solishtirilib, uzilishlar va muammoli nuqtalar aniqlandi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Olingan natijalar Qashqadaryo viloyatida meva-sabzavotchilik bo'yicha katta xomashyo bazasi mavjudligini, ammo qo'shilgan qiymat zanjiri to'liq shakllanmaganini ko'rsatadi.

Yo'qotishlar: Saqlash va tashish infratuzilmasining yetishmasligi oqibatida jami yetishtirilgan hosilning 20-25% gacha bo'lgan qismi iste'molchigacha yetib bormasdan nobud bo'lishi yoki sifati buzilishi xavfi mavjud.

Kooperatsiya muammosi: Ishlab chiqaruvchilar (dehqonlar) va qayta ishlovchilar o'rtasida o'zaro manfaatli kooperatsiya tizimi sust rivojlangan. Natijada qayta ishlash korxonalari barqaror xomashyo bazasiga ega emas, dehqonlar esa barqaror bozorga.

Suv ta'minoti va iqlim o'zgarishi: Viloyatning qurg'oqchil iqlimi va suv tanqisligi tomchilatib sug'orish tizimlarini tezkorlik bilan joriy etishni talab qilmoqda. Aks holda, barqaror hosil olish imkoni pasayadi.

1-jadval

Qashqadaryo viloyatida meva-sabzavot tarmog'i va qo'shilgan qiymat zanjirining SWOT tahlili

Kuchli tomonlar	Zaif tomonlar
- Qulay tabiiy-iqlim sharoiti: viloyatning tog' va tog'oldi hududlari yuqori sifatli, eksportbop meva va uzum yetishtirish uchun qulay. - Xomashyo bazasining kattaligi: meva-sabzavot mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining yildan-yilga barqaror o'sib borayotgani. - Arzon ish kuchi: qishloq xo'jaligida mehnat resurslarining yetariligi va nisbatan arzonligi. -An'anaviy tajriba: aholida dehqonchilik va bog'dorchilik bo'yicha ko'p yillik amaliy tajribaning mavjudligi.	- Cold channing uzilishi: kichik dehqon va fermer xo'jaliklari uchun zamonaviy muzlatkichli omborlarning yetishmasligi. - Qayta ishlash darajasining pastligi: yetishtirilgan hosilning atigi 15-20 foizi chuqur qayta ishlanib, asosan xomashyo ko'rinishida sotilishi. - Kooperatsiya aloqalarining sustligi: mahsulot yetishtiruvchilar, tayyorlovchilar va qayta ishlovchi korxonalar o'rtasida o'zaro manfaatli integratsiyaning to'liq shakllanmaganligi. - Sertifikatlashtirish muammosi: Global G.A.P., ISO 22000 kabi xavfsizlik va sifat sertifikatlarining keng joriy etilmaganligi.
Imkoniyatlar	Xavflar
-Yangi eksport bozorlarini o'zlashtirish: Yevropa, Fors ko'rfazi va Janubiy Osiyo davlatlariga qayta ishlangan mahsulotlar eksportini yo'lga qo'yish. - Davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash: kooperatsiyani rivojlantirish va agrologistik markazlar qurish uchun kreditlar va subsidiyalar. - B2B agrologistika markazlarini tashkil etish: hududlarda yirik logistika xablarini yaratish. - Yashil iqtisodiyot va Organik mahsulotlar: organik toza oziq-ovqat mahsulotlariga bo'lgan talabning ortishi.	- Iqlim o'zgarishi va suv tanqisligi: qurg'oqchil hududlarida suv ta'minotidagi uzilishlar sababli hosildorlikning pasayish xavfi. - Raqobatning kuchayishi: qo'shni davlatlar va boshqa viloyatlar tomonidan eksport bozorlarida raqobatning ortishi. - Narxlar tebranishi: ichki va tashqi bozorlarda xomashyo narxining beqarorligi. - Yo'qotishlar: saqlash va tashishdagi kamchiliklar tufayli hosilning nobud bo'lishi.

O'tkazilgan SWOT tahlili natijalari shuni ko'rsatadiki, Qashqadaryo viloyati meva-sabzavot tarmog'ida kuchli xomashyo bazasi (S) va katta eksport imkoniyatlari (O) mavjud bo'lishiga qaramay, sovitish zanjiri hamda chuqur qayta ishlash infratuzilmasining yetishmasligi (W) hudud iqtisodiyotiga qo'shilgan

qiymat zanjiridan to'liq foyda olishga to'sqinlik qilmoqda. Kelgusida tarmoqni rivojlantirish strategiyasi aynan suv tanqisligi (T) xavfini inobatga olgan holda, mavjud hosilni nobud qilmasdan, uni qayta ishlash va xalqaro standartlar asosida qadoqlashga qaratilgan logistik markazlarni ko'paytirishni taqozo etadi.

Tahlillar Qashqadaryo viloyatida meva-sabzavot ishlab chiqarish va uning zanjiri bo'yicha quyidagi holatni ko'rsatdi:

a) Ishlab chiqarish ko'rsatkichlari: viloyatda yiliga yuz minglab tonna meva, sabzavot, poliz mahsulotlari va uzum yetishtirilmoqda. Xususan, Chiroqchi va Ko'kdala tumanlari poliz mahsulotlari yetishtirish bo'yicha yetakchi bo'lsa, Kitob, Shahrisabz va Yakkabog' tumanlari olma, anor, xurmo va uzum yetishtirishga ixtisoslashgan. Dehqon xo'jaliklari va tomorqa yer egalari jami ishlab chiqarishning asosiy qismini tashkil etmoqda.

b) Qo'shilgan qiymat zanjirining asosiy bo'g'inlari tahlili:

1. Dastlabki ishlov va saqlash: Viloyatda zamonaviy muzlatkichli omborlar soni so'nggi yillarda ortgan bo'lsa-da, ular asosan yirik agrofimalarga

tegishli. Kichik fermerlar o'z hosilini saqlash imkoniyatiga ega emasligi sababli, hosil yig'im-terimi mavsumida mahsulotni arzon narxlarda sotishga majbur bo'lmoqda.

2. Qayta ishlash bosqichi: Viloyatda meva-sabzavotni chuqur qayta ishlovchi (sharbat, djem, konserva, quritilgan mevalar - qoqi) korxonalar mavjud. Biroq, qayta ishlash quvvati yetishtirilayotgan xomashyoning atigi 15-20% ini qamrab oladi. Mahsulotning katta qismi yangi uzilgan holatda ichki bozorga va qisman eksportga yo'naltiriladi.

3. Qadoqlash va eksport: eksport geografiyasi asosan MDH davlatlari (Rossiya, Qozog'iston) bilan cheklangan. Mahsulotni xalqaro standartlar (Global G.A.P., ISO 22000) asosida qadoqlash va sertifikatlash bo'yicha mutaxassislar va laboratoriyalar yetishmovchiligi kuzatilmoqda.

2-jadval

Qashqadaryo viloyatida meva-sabzavot mahsulotlari ishlab chiqarish, eksport qilish va qo'shilgan qiymat zanjirining asosiy iqtisodiy ko'rsatkichlari dinamikasi [4]

Ko'rsatkichlar	Yillar			O'sish sur'ati, %
	2023	2024	2025	
Jami meva-sabzavot va uzum ishlab chiqarish hajmi (ming tonna)	1 150.5	1 210.3	1 285.4	+11.7%
Eksport qilingan mahsulot hajmi (ming tonna)	85.2	98.4	112.5	+32.0%
Eksportning iqtisodiy qiymati (mln. AQSh dollari)	65.4	78.1	92.3	+41.1%
Jami hosildan qayta ishlashga yo'naltirilgan qismi (%)	14.5	16.2	18.5	+4.0 %
Muzlatkichli omborlarda saqlash quvvati qamrovi (%)	12.0	14.5	17.2	+5.2 %
Dastlabki hisob-kitoblarga ko'ra hosil nobudgarchiligi (%)	22.5	20.8	19.0	-3.5 %

2-jadval ma'lumotlaridan ko'rinib turibdiki, Qashqadaryo viloyatida 2023-2025 yillar oralig'ida jami meva-sabzavot ishlab chiqarish hajmi 11,7 foizga o'sgan bo'lsa-da, eksportdan olingan iqtisodiy daromad 41,1 foizga oshgan. Bu ko'rsatkich viloyatda yetishtirilayotgan mahsulotlarning narx konyunkturasiidagi ijobiy o'zgarishlar va qimmatbaho eksportbop mahsulotlar ulushining ortgani bilan izohlanadi.

Shu bilan birga, tarmoqda qo'shilgan qiymat zanjirini shakllantirishning eng muhim bosqichlari bo'lgan saqlash va qayta ishlash ko'rsatkichlari hamon past darajada qolmoqda. 2025-yilda yetishtirilgan jami hosilning bor-yo'g'i 18,5 foizi chuqur qayta ishlashga yo'naltirilgan, zamonaviy muzlatkichli omborlarning qamrovi esa 17,2 foizni tashkil etmoqda. Cold eying g to'liq rivojlanmaganligi sababli hosil yig'ishtirib olingandan eying yo'qotishlar ulushi 19 foiz atrofida saqlanib qolmoqda. Bu esa sohada investitsion jozibadorlikni oshirish va qishloq xo'jaligi iqtisodiyotini tartibga solish bo'yicha yangicha yondashuvlarni talab etadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Qashqadaryo viloyati meva-sabzavotchilik tarmog'ida ishlab chiqarish hajmlari barqaror o'sib

borayotgan bo'lsa-da, iqtisodiy samara asosan xomashyo sotishga asoslangan. Mintaqada qo'shilgan qiymat zanjirining saqlash, zamonaviy qadoqlash va chuqur qayta ishlash bo'g'inlari sezilarli darajada ortda qolmoqda. Ushbu zanjirdagi uzilishlarni bartaraf etish, agrologistikaga investitsiyalar kiritish va kooperatsiya tizimini rivojlantirish viloyat eksport salohiyatini keskin oshirishga, qishloq aholisining daromadlarini ko'paytirishga va yangi ish o'rinlari yaratilishiga xizmat qiladi.

Qo'shilgan qiymat zanjirini mustahkamlash uchun:

1) Kichik dehqon xo'jaliklarini birlashtiruvchi meva-sabzavotchilik kooperatsiyalarini tashkil etish;

2) Davlat xususiy sheriklik asosida tumanlarda "B2B" (biznes uchun biznes) formatidagi agrologistika markazlarini (saralash, qadoqlash, saqlash) ko'paytirish;

3) Fermerlarni xalqaro sifat sertifikatlarini olishiga davlat tomonidan subsidiyalar ajratish lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 23-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi qishloq xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030-yillarga

mo'ljallangan strategiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5853-son Farmoni.

2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 15-dekabrda "Meva-sabzavotchilik sohasini davlat tomonidan qo'llab-quvvatlash..." to'g'risidagi PQ-73-sonli Qarori.

3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 23-noyabrda "Meva-sabzavotchilik va uzumchilikda oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish..." to'g'risidagi PQ-20-sonli Qarori.

4. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi ma'lumotlari.

5. Saidova G.T. "Meva-sabzavot mahsulotlari qo'shilgan qiymatini oshirish jarayonida "cold chain" infratuzilmasining ilmiy-nazariy asoslari". Innovatsion iqtisodiyot, 1-jild 1-son yanvar, 2026.

6. Ochilova N.A., Saidova G.T. "Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash sanoatining ijtimoiy iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari". "Yangi O'zbekiston iqtisodiyoti" jurnali 7-son 2024 yil.

Muallif (lar) haqida / Сведения об авторе / Author details

Saidova Gulnoza Tulkunovna Qarshi davlat texnika universiteti doktoranti / Саидова Гульноза Тулкуновна, докторант Каршинского государственного технического университета / Saidova Gulnoza Tulkunovna, doctoral student at Karshi State Technical University

E-mail: gulnoz0410@gmail.com

INNOVATION
IQTISODIYOT
ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

ISSN: 3030-315X

t.me/kstu_uz

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225

www.kstu.uz
www.ojs.kstu.uz